

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ**

Υπεύθυνη ομάδας Αρχαίων Ελληνικών: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΑΝΤΖΟΥΛΗ
Επιμέλεια διαγωνίσματος: ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΑ

A1. α.

1 α : «Διὸ πᾶσα πόλις φύσει ἔστιν, εἴπερ καὶ αἱ πρῶται κοινωναίαι. Τέλος γὰρ αὕτη ἐκείνων, ἢ δὲ φύσις τέλος ἔστιν.»

2 γ : « ὡς Ἀριστοτέλης συνεβούλευεν αὐτῶ, τοῖς μὲν Ἑλλησιν ἡγεμονικῶς»

3 β : «πατρίδα μὲν τὴν οἰκουμένην προσέταξεν ἡγεῖσθαι πάντας»

β. 1. αὕτη: πόλις

ἐκείνων: πρῶται κοινωναίαι

β. 2. κυριωτάτου: ἀγαθοῦ

κυριωτάτη: κοινωνία

B1. Ο Αλέξανδρος πρόβαλλε την πεποίθησή του πως με την εκστρατεία και τις ενέργειές του εκπλήρωνε ένα θεϊκό σχέδιο («ἤκειν θεόθεν»), μια θεϊκή αποστολή: α. για την επιβολή μιας οικουμενικής τάξης πραγμάτων «κοινός αρμοστής» και β. για τη συμφιλίωση όλων των λαών («διαλλακτής τῶν ὄλων»). Με άλλα λόγια, κατά τον Πλούταρχο, το όραμα του Αλέξανδρου ήταν να δημιουργήσει ένα οικουμενικό κράτος, στο οποίο οι λαοί θα ζούσαν συμφιλιωμένοι. Δηλαδή ο Πλούταρχος θεωρούσε πως ο Αλέξανδρος οραματιζόταν ένα οικουμενικό κράτος, στο οποίο όλοι οι λαοί θα ζούσαν ισότιμα και δε θα αισθάνονταν κάποιιο ότι ήταν υποταγμένοι σε άλλους, πράγμα που θα γεννούσε εξεγέρσεις και συνωμοσίες από τη μία πλευρά, αλλά και τιμωρητικές συμπεριφορές από την πλευρά του κατακτητή.

Ο δεσμός του Αλέξανδρου με τον δάσκαλό του Αριστοτέλη χαλάρωσε, όταν ο Αλέξανδρος κατάργησε τη διαφορά μεταξύ Ελλήνων και βαρβάρων. Ο

Αριστοτέλης δεν ήταν σύμφωνος με τον πολιτικό σκοπό του Αλέξανδρου, δηλ. τον κοσμοπολίτικο. Η "κοσμόπολη", το παγκόσμιο κράτος, που οραματιζόταν ο Αλέξανδρος, ήταν ασυμβίβαστη με την αριστοτελική διδασκαλία, που προήγαγε την έννοια της πόλης-κράτους.

Σύμφωνα με τον Πλούταρχο, ο Αριστοτέλης, που ήταν παιδαγωγός του Μ. Αλεξάνδρου, είχε δώσει δύο συμβουλές στον μαθητή του: α) να συμπεριφερθεί ως αρχηγός προς τους Έλληνες αλλά ως αφέντης προς τους άλλους λαούς, β) να φροντίζει τους Έλληνες σαν να είναι φίλοι και συγγενείς του, ενώ τους ξένους σαν να ήταν ζώα ή φυτά. Τα αλληπάλληλα αντιθετικά ζεύγη της πρώτης συμβουλής («Έλληνισιν – βαρβάρους, ήγεμονικῶς- - δεσποτικῶς»), όπως και το ζεύγος των επίσης αντιθετικών παρομοιώσεων της δεύτερης («τῶν μὲν ὡς... τοῖς δ' ὡς»), φανερώνουν ότι ο Αριστοτέλης θεωρούσε τους μη Έλληνες κατώτερους των Ελλήνων και υποδηλώνουν πως ο φιλόσοφος είχε μια ελληνοκεντρική ηθική και πως η ιδέα του κοσμοπολιτισμού του ήταν ξένη.

B2. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, η «πόλις» είναι η τελειότερη μορφή κοινωνικής συμβίωσης. Περιλαμβάνει ατελέστερα κοινωνικά μορφώματα, όπως η οικογένεια, η φυλετική συγγένεια και σχέση, το χωριό, μια συντεχνία κ.ά. Η «πόλις» δεν είναι απλώς μια ανταλλακτική κοινωνία που διασφαλίζει την επιβίωση των μελών της, αλλά εκείνη η οργανωμένη και αρθρωμένη κοινωνία που διασφαλίζει τις προϋποθέσεις για την πλήρη ανάπτυξη όλων των δυνατοτήτων του ανθρώπου. Ύψιστος σκοπός της ύπαρξής της είναι το κοινό αγαθό, η συλλογική και ατομική ευτυχία των μελών της. Η «πόλις», λοιπόν, είναι μια μορφή ανώτερης κοινωνικής συνύπαρξης («ἢ πασῶν κυριωτάτη»), που εμπεριέχει όλες τις άλλες («πάσας περιέχουσα τὰς ἄλλας»), και αποβλέπει στο ανώτερο από όλα τα αγαθά («τοῦ κυριωτάτου πάντων»). Είναι δε «ἢ κοινωνία ἢ πολιτική».

Στον ορισμό αυτό μπορούμε να διακρίνουμε το προσεχές γένος της έννοιας «πόλις» και την ειδοποιό διαφορά της. Συγκεκριμένα, το προσεχές της γένος, δηλαδή η ευρύτερη κατηγορία στην οποία εντάσσεται η έννοια, είναι ο όρος «κοινωνία» («κοινωνίαν τινὰ οὔσαν»), ο οποίος προέρχεται από τη λέξη «κοινωνός» και είναι ομόρριζος με το ρήμα «κοινωνῶ», που στα αρχαία ελληνικά σημαίνει μοιράζομαι ή κάνω κάτι μαζί με άλλους. Έτσι, με τον όρο αυτό νοείται μια ομάδα ανθρώπων που συνυπάρχουν και συνεργάζονται αποβλέποντας –η καθεμιά ξεχωριστά– στην επίτευξη ενός κοινού για τα μέλη της σκοπού, ενός επιμέρους συμφέροντος («ἀγαθοῦ

τινος ἔνεκεν συνεστηκυῖαν»). Αυτοί, για παράδειγμα, που πολεμούν μαζί επιδιώκουν τον πλούτο, τη νίκη ή την κατάκτηση μιας πόλης, οι ναυτικοί έχουν στόχο την απόκτηση χρημάτων, και κάτι ανάλογο συμβαίνει σε όσους ανήκουν σε μια φυλή ή σε ένα δήμο. Οι επιμέρους αυτές κοινωνίες αποτελούν, για τον Αριστοτέλη, μόρια της πολιτικής κοινωνίας, εμπεριέχονται δηλαδή σε αυτή («ή πασῶν κυριωτάτη καὶ πάσας περιέχουσα τὰς ἄλλας»), και τις τοποθετεί σε υποδεέστερη από αυτή θέση, αφού η πολιτική κοινωνία δεν στοχεύει στο ειδικό κατά περίπτωση συμφέρον, στο συμφέρον της στιγμής, ή στο συμφέρον μιας ομάδας ανθρώπων, αλλά σ' ένα ανώτερο αγαθό («κυριωτάτου πάντων»), δηλαδή στην ευδαιμονία του συνόλου των πολιτών, που αφορά «ἅπαντα τὸν βίον».

Η ειδοποιός διαφορά της, δηλαδή το ιδιαίτερο εκείνο γνώρισμα που διαφοροποιεί την έννοια του γένους από τις όμοιές της έννοιες, ώστε να προκύψει η οριστέα, είναι το αγαθό στο οποίο αποβλέπει. Ειδικότερα, το αγαθό στο οποίο αποβλέπει, που είναι η ευδαιμονία των πολιτών, είναι το ανώτερο από όλα τα αγαθά των άλλων κοινωνιών και μ' αυτό η «πόλις» επιδιώκει το συμφέρον του συνόλου των πολιτών. Αντίθετα, οι άλλες μορφές κοινωνίας επιδιώκουν επιμέρους αγαθά για το συμφέρον των μελών τους. Ο Αριστοτέλης επισφραγίζει τον ορισμό της έννοιας «πόλις» με τον χαρακτηρισμό πολιτική κοινωνία, δηλαδή την οργανωμένη πολιτειακά κοινωνία, η οποία έχει αυτάρκεια, αυτονομία, ελευθερία, θεσμούς και πολίτευμα. Αφορά, λοιπόν, η πόλη τη γνωστή για τον αρχαίο ελληνικό κόσμο πόλη-κράτος, όπως επικράτησε να αποδίδεται σήμερα ο όρος. Η πόλη («ή πόλις») ήταν φυσική εξέλιξη και ανάπτυξη αυτών των πρώτων μορφών κοινωνίας, το «τέλος» αυτών, η ολοκληρωμένη, τέλεια κοινωνία, η οποία ικανοποιούσε τις ηθικές ανάγκες του ανθρώπου. Σκοπός της ήταν όχι μόνο το «ζῆν», η επιβίωση, που και η «κώμη» επεδίωκε και εξασφάλιζε, αλλά το «εὖ ζῆν», δηλαδή η ευδαιμονία, και το υπέρτατο αγαθό της αυτάρκειας.

B3. α. Σωστό, β. Λάθος, γ. Λάθος, δ. Λάθος, ε. Σωστό

B4. α. αυτάρκειας: αὐτός + ἀρκέω-ῶ

Υπάρχει διεθνής ανησυχία για την επάρκεια ενέργειας και αγαθών εξαιτίας της πολεμικής κρίσης στην Ουκρανία.

ἐνέπλησε: ἐν + πίμπλημι

Ο πληθυσμός της Ελλάδας γερνά επικίνδυνα εξαιτίας της υψηλής υπογεννητικότητας.

B4. β. εγκώμιο: κωμῶν

πράκτορας: πράττουσι

ύποπτος: ὀρῶμεν

κέρασμα: ἀνακεραυννυμένους, κρατῆρι

ακτῆ: συνῆγε

φορτίο: προσφερόμενος, συνενεγκών

B5. Η τακτική που εφάρμοξε ο Αλέξανδρος για την επέκταση και τη σταθεροποίηση της κυριαρχίας του είχε τα εξής στοιχεία: α) χρησιμοποίησε κυρίως τον λόγο (λογική και ομιλία/πειθώ). Μόνο σε κάποιες περιπτώσεις κατέφυγε στη βία των όπλων («οὐς τῷ λόγῳ μὴ συνῆγε τοῖς ὅπλοις βιαζόμενος»). Ο Πλούταρχος υπαινίσσεται πως ο Αλέξανδρος οραματιζόταν και επιχείρησε τη δημιουργία οικουμενικού κράτους, όπου οι άνθρωποι δεν θα αισθάνονταν υποταγμένοι και θα συμβίωναν ειρηνικά. β) εφάρμοσε ένα πρόγραμμα πολιτισμικής ομογενοποίησης (σύστημα μεικτών γάμων, ανάμειξη ηθών, υιοθέτηση ξένων εθίμων) – («εἰς ταὐτὸ συνενεγκών ... μίξας τοὺς βίους καὶ τὰ ἦθη καὶ τοὺς γάμους καὶ τὰς διαίτας [...] & [...] κοινὰς δ' ἐσθῆτας ... δι' αἵματος καὶ τέκνων ἀνακεραυννυμένους»). Δηλαδή επιδίωξε να αναμείξει τους διαφορετικούς τρόπους ζωής, τα ἦθη και τα ἔθιμα, προκειμένου ὅλοι μαζί να συναποτελέσουν ένα αρμονικό σύνολο, στο οποίο ο καθένας θα είχε τη θέση του. Όπως μάλιστα προσθέτει στη συνέχεια ο Πλούταρχος, η ανάμειξη των διαφορετικών τρόπων ζωής αφορούσε ακόμα και τους τρόπους ένδυσης («κοινὰς ἐσθῆτας») και διατροφής («κοινὰς τραπέζας»). Επίσης, στο πλαίσιο αυτό μεγάλη ήταν η σημασία των μεικτών γάμων, που ενθάρρυνε ή οργάνωσε, οι οποίοι αποτέλεσαν ένα αποτελεσματικό μέσο για τη συμφιλίωση Ελλήνων και Περσών. Ο Πλούταρχος εκφράζει πολύ παραστατικά την πολιτική του Αλέξανδρου με τις αναμείξεις με την παρομοίωση με τους κρατήρες [κούπες] («ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ»). Ο Αλέξανδρος υιοθέτησε νέες ηθικοπολιτικές αντιλήψεις, που υπερέβαιναν τον διαδεδομένο διαχωρισμό σε Έλληνες και βαρβάρους και τον νοηματοδοτούσαν εντελώς διαφορετικά («τὸ δ' Ἑλληνικὸν καὶ βαρβαρικὸν

μή ...μηδ' ..., ἀλλὰ τὸ μὲν Ἑλληνικὸν ἀρετῇ τὸ δὲ βαρβαρικὸν κακίᾳ τεκμαίρεσθαι»). Με συσσώρευση αντιθέσεων και με το σχῆμα ἀρσης θέσης τονίζεται πως το κριτήριο διάκρισης είναι ηθικό: η ἀρετὴ και η κακία. (Πιθανῶς ο Πλούταρχος υπαινίσσεται τη διάκριση σπουδαίων και φαύλων του Ζήνωνα).

Στο πρώτο παράλληλο ο Πλούταρχος επιβεβαιώνει την τακτική ἀνάμειξης, αφού «Στα Σούσα τέλεσε τους γάμους των εταίρων· ο ίδιος νυμφεύτηκε τη Στάτειρα, τη θυγατέρα του Δαρείου, ενώ τις καλύτερες τις επέλεξε για τους καλύτερους.». Μάλιστα φρόντισε να οργανώσει «ωραίο κοινό γαμήλιο τραπέζι για τους Μακεδόνες που ἤδη είχαν νυμφευθεί» με μεγαλοπρέπεια και χωρίς να φείδεται χρημάτων, «στο οποίο λένε ότι δόθηκε χρυσή φιάλη για τις σπονδές στον καθένα από τους εννιά χιλιάδες προσκεκλημένους για το δείπνο. Γενικά, ἔδωσε εξαιρετική λαμπρότητα στην τελετή», που ήταν ένας πολύ ελκυστικός τρόπος πειθούς των λαών, ὥστε να ἀναμειχθούν με τη θέλησή τους.

Ο Αρριανός μαρτυρεῖ παρόμοια τακτική οργάνωσης συμποσίου από τον Αλέξανδρο «με δικά του ἔξοδα». Εκεί διαφαίνεται η προσπάθεια να διακρίνονται οι Ἕλληνες και οι βάρβαροι βάσει της ἀξίας τους («Παρακάθισε ο ίδιος και γύρω από αυτόν κάθισαν ὅλοι οι Μακεδόνες και μετά από αυτούς οι Πέρσες και στη συνέχεια ὅσοι από τα ἄλλα ἔθνη υπερεῖχαν λόγω ἀξιώματος ἢ κάποιας ἄλλης ηρωικής πράξης»), να ἀναμειχθούν τα ἔθνη («Ἀντλώντας από τον ἴδιο κρατήρα αυτός και οι γύρω του ἔκαναν τις ἴδιες σπονδές, με πρώτους τους Ἕλληνες μάντις και τους Μάγους.»), να επικρατεῖ ευημερία και ομόνοια («Ο Αλέξανδρος ευχήθηκε στους Μακεδόνες και τους Πέρσες ὅλα τα ἄλλα ἀγαθὰ και κυρίως ομόνοια») και να υπάρχει η δυνατότητα για συμμετοχὴ ὅλων στην ἐξουσία.

Γ1. Ο Κλέων, αφού ἔστειλε σε εκείνον ἀγγελιαφόρο (για να εἰδοποιήσει) ὅτι ἔρχεται με τον στρατό που εἶχε ζητήσει, φτάνει στην Πύλο. Και μόλις συναντήθηκαν, ἔστειλαν, πρώτα, κήρυκα στο στρατόπεδο της στεριάς προτείνοντας, αν θέλουν, χωρίς να εκτεθούν σε κίνδυνο, να διατάξουν τους στρατιῶτες τους στο νησί να παραδοθούν με τα ὅπλα τους σε αυτούς, με τον ὅρο ὅτι θα βρίσκονται κάτω από ἡπια ἐπιτήρηση, μέχρι να συναφθεῖ κάποια γενικότερη συμφωνία.

Γ2. Οι Λακεδαιμόνιοι δε δέχτηκαν την πρόταση και οι Αθηναίοι άφησαν να περάσει μια μέρα («οὐ προσδεξαμένων δὲ αὐτῶν μίαν μὲν ἡμέραν ἐπέσχον») και τη νύχτα της επομένης επιβίβασαν όλους τους οπλίτες σε λίγα καράβια («τῇ δ' ὑστεραία ἀνηγάγοντο μὲν νυκτὸς ἐπ' ὀλίγας ναῦς τοὺς ὀπλίτας πάντας ἐπιβίβασαντες») και, λίγο πριν από την αυγή, έκαναν απόβαση στο νησί της Σφακτηρίας κι από τις δύο μεριές, δηλαδή και από το μέρος του λιμανιού και από τα ανοιχτά. («πρὸ δὲ τῆς ἕω ὀλίγον ἀπέβαινον τῆς νήσου ἑκατέρωθεν, ἕκ τε τοῦ πελάγους και πρὸς τοῦ λιμένος»). Αποβιβάστηκαν περισσότεροι από οκτακόσιους οπλίτες, που προχώρησαν τρέχοντας εναντίον του πρώτου φυλακίου («ὀκτακόσιοι μάλιστα ὄντες ὀπλίται, και ἔχωρον δρόμῳ ἐπὶ τὸ πρῶτον φυλακτῆριον τῆς νήσου»). Οι Λακεδαιμόνιοι, για να τους αντιμετωπίσουν, είχαν την ακόλουθη διάταξη («ὥδε γὰρ διετετάχατο»): Στο πρώτο φυλάκιο ήταν περίπου τριάντα οπλίτες («ἐν ταύτῃ μὲν τῇ πρώτῃ φυλακῇ ὡς τριάκοντα ἦσαν ὀπλίται») και στο κέντρο του νησιού, κοντά στο πηγάδι, στο ομαλότερο μέρος, ήταν το κύριο σώμα του στρατού με τον αρχηγό τους, τον Επιτάδα («μέσον δὲ και ὀμαλώτατόν τε και περὶ τὸ ὕδωρ οἱ πλεῖστοι αὐτῶν και Ἐπιτάδας ὁ ἄρχων εἶχε»). Την άκρη του νησιού που βλέπει προς την Πύλο, την κρατούσε μικρή φρουρά, επειδή από την μεριά της θάλασσας ήταν απόκρημνο το μέρος κι από την στεριά σχεδόν απόρθητο («ὃ ἦν ἕκ τε θαλάσσης ἀπόκρημνον και ἕκ τῆς γῆς ἤκιστα ἐπίμαχον»).

Γ3. α.

νυκτὸς: τῇ νυκτί

ναῦς: τῇ νηί

τοῦ πελάγους: τῷ πελάγει

Γ3. β.

μίαν: απόλυτο αριθμητικό

εἷς, ἕν

ὀκτακόσιοι: απόλυτο αριθμητικό

ὀκτακόσια, ὀκτακόσια

Γ3. γ.

παραδοῦναι: παρέδωκας

ξυμβαθῆ: ξυνεβάθης

προσδεξαμένων: προσεδέξω

ἐπέσχον: ἐπέσχες

ἀνηγάγοντο: ἀνηγάγου

Γ4. α.

προσδεξαμένων: επιρρηματική αιτιολογική μετοχή, γενική απόλυτη, με υποκείμενο τη λέξη αὐτῶν, ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα ἐπέσχον

τῇ ὕστεραία: απρόθετη δοτική ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα ἀνηγάγοντο

(τούς ὀπλίτας) **πάντας:** ονοματικός, ομοιόπτωτος κατηγορηματικός προσδιορισμός στη λέξη ὀπλίτας

Γ4. β.

Υπόθεση: εἰ +ευκτική πλαγίου λόγου (εἰ βούλοιντο)

Απόδοση: τελικό απαρέμφατο (κελεύειν)

Είδος : εξαρτημένος υποθετικός λόγους που δηλώνει το προσδοκώμενο

Γ4. γ.

ἐφ' ᾧ φυλακῇ τῇ μετρία τηρήσονται: δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός του ὅρου ή συμφωνίας στο απαρέμφατο παραδοῦναι

ἕως ἂν τι περὶ τοῦ πλέονος ξυμβαθῆ: δευτερεύουσα επιρρηματική χρονικοῦποθετική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα τηρήσονται